

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРИУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ НАУКИ ТА ОСВІТИ

Збірник матеріалів

**XXVI підсумкової науково-практичної
конференції викладачів**

22 лютого 2024

Київ 2024

УДК 061.3(063)

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ НАУКИ ТА ОСВІТИ: Збірник матеріалів XXVI підсумкової науково-практичної конференції викладачів МДУ / За заг. ред. М.В. Трофименка. Київ: МДУ, 2024. 406 с.

Рекомендовано до друку та поширення через мережу Інтернет вченою радою Маріупольського державного університету (протокол № 11 від 22.04.2024)

Редакційна колегія:

Голова Трофименко М.В., ректор МДУ, кандидат політичних наук, професор;

Члени редколегії Балабаниць А.В., доктор економічних наук, професор;
Безчотнікова С.В., доктор філологічних наук, професор;
Булатова О.В., доктор економічних наук, професор;
Задорожня-Княгницька Л.В., доктор педагогічних наук, професор;
Іванець Т. М., голова Ради молодих вчених МДУ, кандидат політичних наук;
Константинова Ю. В., кандидат історичних наук, доцент;
Омельченко В.Я., доктор економічних наук, професор;
Павленко О.Г., доктор філологічних наук, професор;
Романцов В.М., доктор історичних наук, професор;
Сабадаш Ю. С., доктор культурології, професор;
Тарасенко Д. Л., доктор економічних наук, професор;
Толпежніков Р.О., доктор економічних наук, професор.

Збірник містить матеріали XXVI підсумкової науково-практичної конференції викладачів МДУ, яка відбулася 22 лютого 2024 року в Маріупольському державному університеті.

У матеріалах висвітлені актуальні проблеми розвитку міжнародних відносин та зовнішньої політики, філософії та соціології, історії, економіки та менеджменту, права, екології, кібербезпеки, документознавства, культурології, журналістики, філології, літературознавства, методики викладання, педагогіки та психології.

Видання адресоване науковцям, викладачам, аспірантам та здобувачам вищої освіти, а також усім, хто цікавиться сучасними проблемами науки та освіти.

Редакція не несе відповідальності за авторський стиль тез, опублікованих у збірнику.

Таким чином, розвиток емоційної сфери дошкільників є складним і багатогранним процесом, який відбувається під впливом таких факторів, як генетика, сімейне виховання, взаємодія з однолітками, освітнє середовище.

Література

1. Лапченко І. О. Емоційне ставлення до себе та ровесників як чинник особистісного розвитку дитини дошкільного віку. – Автореф. дисерт. на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.00.07 . Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, Київ, 2006. 17с.
2. Мельничук І. В. Генез емоційних особливостей у дітей різного віку та статі. Автореф. десерт. на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук: 19.00.07. Харків, 2003. 16. с.
3. Лисенкова І.П. Когнітивний підхід у дослідженні емоційної сфери. Психологія і особистість. 2018. № 2 (14). С. 59-69.
4. Федорова М. А. Особливості емоційного розвитку сучасних дітей в аспекті становлення міжособистісних взаємин. Науковий вісник Ужгородського національного університету: серія «Педагогіка. Соціальна робота». 2020. Вип. 1 (46). С. 133-137.
5. Олійник Олена. Особливості емоційного розвитку та умови формування емоційної культури дітей старшого дошкільного віку засобами театралізованих ігор / Олена Олійник // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи. Випуск 47, 2013. – С. 167-173.

Крутій Катерина

доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри дошкільної освіти
Маріупольський державний університет

КНИЖКИ З КАРТИНКАМИ ЯК ПЕРШИЙ ДОСВІД СПІЛКУВАННЯ ДІТЕЙ ІЗ ЛІТЕРАТУРОЮ

Концепція дитячої літератури склалася на початку сімнадцятого століття з урахуванням того, що дитинство почало визнаватися як особливий період. З того часу для дітей дошкільного віку почали відносити книги, підготовлені для малюків від народження і до семи років. Для дітей дошкільного віку рекомендуються книги з меншою кількістю тексту та більшою кількістю зображень. У відповідній літературі для книг для дітей дошкільного віку зазвичай використовуються *терміни* «книга оповідань» та «книга з картинками». *Книжки з картинками* – це перший досвід спілкування дітей із літературою. Книжки з картинками, написані для дітей дошкільного віку, можна розглядати у двох категоріях:

художньо-оповідальні та науково-пізнавальні. Книжки з картинками написані з метою задоволення дитячих бажань та потреб у вивченні певних тем, понять чи ситуації та розширення знань дітей про людей, об'єкти, події для ознайомлення з предметним, природним та соціальним довкіллям [3; 5; 6]. *Книжки з картинками називаються пізнавальними книгами, а книжки з картинками, які мають безпосередньо навчальну мету, — художньо-оповідальними книгами.* Між пізнавальними та художньо-оповідальними книгами існують деякі відмінності за формою та змістом, і ці відмінності впливають на мовлення та стиль читання того, хто читає (дитина чи дорослий). Інформаційні книги, з погляду форми та змісту, зазвичай містять пояснювально-описовий текст, і, як правило, події та персонажі реальні, тоді як художньо-оповідальні книги, зазвичай, містять уявні події та персонажів.

Дослідження, проведене Torr J., & Clugston L. [4] показало, що вихователі обмежені на кшталт книжок, які вони можуть використовувати у групі дітей, і вони читають більше оповідальних книжок проти інформативних книг.

Між інформативними книгами та збірками оповідань *існує безліч відмінностей з погляду використання літературної мови та уявлення подій.*

В оповідальних книгах використовується минулий час, тоді як у інформативних книгах використовується теперішній час. *Оповідальні книжки* мають структуру подій у вигляді вступу, зав'язки, ускладнення, кульмінації тощо. Оповідальні книжки можуть бути реальними або уявними. Крім того, ці книги містять нетехнічну мову, яка використовується у повсякденному житті. Оповідальні книжки фокусуються на літературних елементах (повторенні звуків, повторах слів, метафорах), тоді як інформативні книги орієнтовано на технічні терміни та елементи (синоніми, антоніми, аналогії). *Інформаційні книжки* пов'язані з проблемою класифікації подій за загальним ознаками.

Читання книг для дітей у дитячому садку зазвичай виконується вихователем, який читає книгу гучним голосом. Коли діти чують зміст книжок, які читаються вголос, вони чують звуки слів, дізнаються про слова, значення слів шляхом показу ілюстрацій, картинок, включаються в розповідь і починають помічати, як ці слова представлені в письмовій формі. Отже, підвищується мотивація дітей, які люблять читати книги [3]. У комплексній освітній програмі «Стежинки у Всесвіт» та хрестоматії до неї [1-2] пропонується спілкуватися з дітьми після читання та ставити запитання про головну подію в історії, персонажах, про проблеми в оповіданні. У зазначеній програмі згадується про необхідність познайомити дітей з такими елементами, як основні характеристики книжок з картинками: зображення, лист, колір та розмір, а також обговорити авторів та ілюстраторів. Перш ніж вихователь або значущий дорослий почнуть читання оповідань дітям (власній дитині), вони повинні один раз

самі прочитати обрану книгу, виробити розуміння того, як її презентувати дітям, потім самі прочитати книгу вголос і відзначити елементи, які вони хочуть підкреслити для дітей (нові, діалектні, жартівливі слова тощо). Під час читання вмісту книги бажано, щоб вихователь чи значущій дорослий перетворював (інсценував) слова типу «плескав у долоні», «стрибнув», «чхнув» у дії (звук чхання, звук плескання), це підвищить увагу дітей.

Наприкінці оповідання слід поставити прості запитання, пов'язані зі змістом (який герой найбільше сподобався, пам'ятаєте, що вигукнув Котигорошко). Крім того, важливо використовувати тему, персонажа або локацію оповідання в інших видах діяльності (спілкування, пізнавальна, перетворювальна, ігрова тощо). Читання оповідання з показом ілюстрацій індивідуально або у невеликих групах, а також неодноразове читання книги важливе для того, щоб діти отримували більше користі від читання. Вихователь чи значущій дорослий приймають рішення у тому, яку книжку читати і як її читати.

Уже дворічна дитина знає, що слова, якими позначають знайомі їй предмети, стосуються тих самих предметів на малюнках, а засвоєння дитиною назви предмета відбувається за активної самостійної дії з ним. Дитина зацікавлено розглядає книжки та слухає читання художніх творів, розповіді дорослого, впізнає літературних персонажів. У молодшому дошкільному віці слід звертати увагу на інтонаційну виразність мовлення дітей, знайомити дітей із художніми творами (багатократна розповідь, читання одних і тих же художніх творів), розгляд площинних та об'ємних ілюстрацій, показ тих або інших дій, постійне включення художнього слова в повсякденне життя дитини.

Основними методами літературного розвитку дітей є такі: читання дорослого, інсценування, бесіда після читання, розгляд ілюстрацій, ігри-драматизації, усна народна творчість.

Для дітей середнього дошкільного віку можна запропонувати читання дорослого (перебільшено виразне розповідання, коли вихователь голосом «малює» образи та картини); інсценування творів за допомогою іграшок і театральних ляльок під час повторного розповідання; бесіда після читання для глибшого сприйняття творів. Особливо цікавими для дітей старшого дошкільного віку є читання пізнавальної літератури, розглядання барвистих енциклопедій. Слід заохочувати дітей до читання коротких текстів (мікротекстів), формувати вміння відповідати на запитання за змістом прочитаних речень і мікротекстів; переказувати прочитане за допомогою запитань та без них. Читання книжок з ілюстрованими текстами закладає підґрунтя для усвідомленого, виразного читання невеликих текстів, дорослий заохочує дитину в подальшому читати слова, короткі речення, фрагменти текстів із книжки. Читання із продовженням розвиває в дітей стійкий інтерес до книги, викликає радість від зустрічі з улюбленими персонажами, мотивує на запам'ятовування прослуханого змісту,

надає можливість пофантазувати про те, «що буде далі». Для дошкочат бажано проводити бесіди про книги, обговорення зовнішнього вигляду видання, поговорити про діяльність письменника і художника-ілюстратора, художника-оформлювача, процес виготовлення і друкування книг, правила поводження з книгами.

Ефективним буде запровадження методу проєктів: «Дитяче книговидавництво» — виготовлення книжок-саморобок із малюнками та розповідями про твори, переказами та творчими розповідями за аналогією зі знайомими текстами; створення тематичних журналів і дитячих енциклопедій на основі знайомства з літературними творами («Як письменник мені допоміг зрозуміти...», «Що дізналися ми з книги» тощо); «Дитяча бібліотека» — організація бібліотеки із саморобних книжок, а також оформлення та систематизація книг дитячої бібліотеки у групі; «Виставки книг» — підготовка тематичних виставок для дітей різних вікових груп («Улюблені літературні герої», «Поети і художники про природу» тощо); вечори літературних розваг, літературні свята і театралізовані виступи, а також тематичні виставки в книжковому осередку та осередку художньо-творчої діяльності. Отже, книжки з картинками, з одного боку, сприяють літературному розвитку, набуттю дітьми знань та навичок розуміння мовлення та подій, з іншого боку, сприяють розвитку в дітей пасивного та активного мовлення, лексики, художнього та культурного досвіду.

Література

1. Крутій К. Стежинки у Всесвіт. Хрестоматія: для дітей старшого дошкільного віку. Харків: Гімназія, 2011. 384 с.
2. Стежинки у Всесвіт: комплексна освітня програма для дітей раннього та передшкільного віку / автор. колектив; наук. керівник К. Л. Крутій. Запоріжжя: ТОВ «ЛПКС» ЛТД, 2020. 244 с.
3. Beaty J.J. 50 early childhood literacy strategies. Boston, MA: Allyn & Bacon. 2009. P.p.17-29.
4. Torr J., & Clugston L. A comparison between informational and narrative picture books as a context for reasoning between caregivers and 4 -year -old children. *Early Child Development and Care*. 1999. № 159. P.p. 25-41.
5. Kindle K. J. Same book, different experience: A comparison of shared reading in preschool classrooms. *Journal of Language and Literacy Education*. 2001. № 7(1). P.p. 13-34.
6. Wasik B., & Bond M. A. Beyond the pages of a book: interactive book reading and language development in preschool classrooms. *Journal of Educational Psychology*. 2001. № 93(2). P.p. 243-250.